

Вол. Дорошенко.

# Систематичний покажчик

до

„Київської Старини“ і „України“

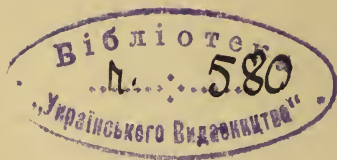
(Систематическій указатель журналу „Кіевская Старина“.  
Издание Полтавской Ученой Архивной Комиссії).

Критична оцінка, поправки й доповнення.



Львів — Київ  
1912.

2357  
VI



(Відбитка з СІХ т. „Записок Наукового Товариства  
імені Шевченка“).

947.7005

KI

indexY

## „Кіевская Старина“ і її „Покажчик“.

Систематическій указатель журналу „Кіевская Старина“ (1882—1906 г.). Составленъ Членами Комиссіи: И. Ф. Павловскимъ, В. А. Щенотьевымъ, А. А. Явойскимъ и студентомъ Кіевскаго университета Б. Д. Чигринцевымъ. Изданіе Полтавской Ученой Архивной Комиссіи, Полтава, 1911, ст. (4)+219.

Давно вже відчувала ся потреба покажчика до „Кіївської Старини“ і не дивно, що з різних сторін робили ся заходи сю потребу задовольнити. Займав ся сим покійний Доманицький, а історично-фільологічний відділ Харківського університету нещодавно навіть предложив зладження покажчика до „Кіївської Старини“ яко медальну тему. І справді за 25 літ свого видавання нагромадила в собі „Кіївська Старина“ таке багатство різнородного українського матеріалу, сирого й обробленого, що п'який инні дослідник кроку не може ступити без знайомости з сим матеріалом, — ні історик, ні історик літератури, ні етнограф і т. д. Але користування сим матеріалом страшно утруднювало ся через брак відповідного покажчика, а перегляд 94 грубих томів, щоб знайти потрібну статю, замітку чи документ, не можна сказати, щоб був надто приємною працею. Тому з зрозумілим зацікавленням дожидали ми появи сього видання Полтавської Архивної Комісії, коли прочитали в газетах про заходи сеї Комісії коло зладження покажчика до скарбів полишених українській науці заслуженою покійницею.

Але одержавши врешті сеї покажчик ми, як се нераз буває при гарячій дожданню, розчарували ся в нім в тім самім ступні, в яким ждали його. Мусямо признати ся отверто: покажчик нам зовсім не сподобав ся -- ні способом уложення матеріалу, ні виконанням поста-

вленого завдання, як внутрішнім, так і зовнішнім. Видання зовсім не показане, друк ординарний, книжка нагадує скорше ціник якоїсь провінційальної фірми, друкарських помилок повно, особливо де приходять латинське письмо. Друкарня не мала видко відповідних черенок і тому скрізь, де приходять польський, або чеський текст, в покажчику майже послідовно не видержана відповідно до того тексту правопись. Та й у французьких і німецьких текстах повно грубих помилок і перекручувань, аж гидко читати. Але залишімо зверху красу, а перейдімо до внутрішньої.

Покажчик складається з дев'ятих відділів, між які розсортований цілий матеріал „Київської Старини“ і „України“ (1907 р.), яко її продовження. Відділи сі такі: I. Археологія (осібно „церковна“ й „загальна“), II. Історія і історичні матеріали (знову осібно: „церковна“ історія і „загальна“), III. Красне письменство, IV. Історія літератури (ділить ся на 4 підрозділи: а) матеріали, б) статі, в) статі й замітки про Котляревського, г) статі й замітки про Т. Шевченка), V. Географія і етнографія, VI. Біографічний матеріал (сеї широкий „відділ“ ділить ся знову на ряд дрібніших розділів: а) біографії, характеристики й матеріали до них, б) листи й листування, в) спомини, г) записки, замітки й щоденники, д) промови (sic!), е) некрольоги), VII. Портрети, рисунки, статі й замітки про них, VIII. Бібліографія, IX. Miscellanea, додатки й поправки. Вкінці книжки додано „покажчик авторів статей“.

Як бачать самі читачі, поділ на відділи не зовсім щасливий. Справді, що за допотопне розділення „церковної“ археології або історії від „загальної“, розділення, яке відгонить ще середньовіччиною! або що за смішне получение етнографії з географією! Історія церкви, церковні старинности — се лиш частина загальної історії чи археології і спеціально виділяти їх, коли не виділяють ся інші частини, нема жадної розумної підстави, крім пережитої традиції.

Дальше, серед різних рубрик, часто зовсім недоцільних і довільних, здивований читач не стріне таких потрібних відділів, як право і мова (статі з обсягу права треба шукати по різних рубриках, в історії, напр. чч. 594, 598, 612, 642, 686, 763, 767, 901 і т. д., етнографії, напр. чч. 2187, 2312—2315, то що, так само й що до мови, див. напр. в відділі іст. літ. чч. 1728, 1791—2, 1809, 1834—5, 1843—4, 1846, 1850), не кажучи вже про інші дрібніші, напр. добре б було зібрати осібно статі по історії штуки (малярства, будівництва і т. д.) на Україні (де що з того попало в відділі VII, але тільки спорадично).

„Біографічний матеріал“ на наш погляд не було особливих підстав виділяти в окремий відділ, а тим більше садити до сього відділу без розбору різні річі, котрі властиво сюди не належать, а котрі

з більшим правом (і з більшою користю для читачів) могли відійти до відділів історії, історії літератури, етнографії і т. д., як то побачимо пізше на ряді прикладів. Відділу IX-го властиво не повинно б бути. Перевірити матеріал і доповнити пропущене повинні були укладачі ще перед друком, коли все се можна було рознести по відділам. При добрім же доборі відділів не треба-б було відокремлювати жадної „смѣси“, бо всьому знайшло ся би місце в своїм відділі. А то тепер сей відділ тільки утруднює користаюче з покажчика, трудне й без того. Справді для того, щоб відшукати потрібну вам статю чи замітку мусите ви переглянути майже цілий покажчик, — так хаотично і зовсім не систематично він уложений. Матеріал дуже часто зовсім довільно й випадково рознесений по відділам і тому читач в багатьох випадках не годен просто зорієнтувати ся, де шукати. Розумієть ся при кождім поділі буває, що та чи инша річ може піти до різних відділів, але тоді так треба й зробити — повторити сю річ по всіх відповідних рубриках, хоч би й як завдало се праці укладачеві: адже його завдання улукшити иншим користаюче з журнального матеріалу. Очевидно, що при сортуванню треба бути обережним і не пхати річи до невідповідного місця: для сього треба знати зміст її, а не покладати ся на самі заголовки. Впорядчки нашого покажчика не вказали нічого подібного, а обмеживши ся до того ще тільки на сам індекс авторів, не подавши ані індексу імен взагалі, ані індексу річового, поставили кожного, хто хотів би користати з їх покажчика, в дуже неприємне становище — переглядати покажчик з гори до низу, аби щось відшукати. Треба вам напр. відшукати літературу про вірші — мусите переглядати цілий відділ IV, V, та ще й обовязково зазирнути в IX, не кажучи вже про відділ бібліографії. А всього сього не було б, коли-б в річевім покажчику стояли при слові „вірші“ всі дотичні статі про вірші, які де-будь в покажчику знаходять ся. Спробуйте відшукати літературу напр. про Гребінку, Квітку, або що — муситимете так само карткувати кілька відділів: IV, VI, VIII, IX за тим тільки, щоб в котрімсь знайти одну-дві статі чи замітки, бо автори не спромогли ся улукшити вам сю роботу через владження іменного покажчика, а ви не певні, що цікавого для вас матеріалу не знайдете в якимсь із сих відділів.

Без доброго іменного і річового індексу кождий покажчик тратить три чверти своєї вартости, а надто такий „систематичний“, як отсей. Доданий покажчик авторів зовсім не вистарчає, навіть не зважаючи вже на неповноту й різні помилки та недокладности, які в ній подибуємо.

При добрих індексах навіть найліпший поділ матеріалу по відділам має підрядне значінне, а не то такий, якого доконали наші впорядчки. Справді, міркуйте самі. Ось перед нами відділ церковної архео

льогії. Сюди попала напр. (див. ч. 7) замітка Біляшевського „Два замѣчательные предмета кievскаго церковнаго археологическаго музея“ хоч вона до церковної археології нічого не дає, а трактує про монету св. Володимира і вслу печать Давида Святославича. Укладчик побачивши в заголовку „церковний археологічний музей“, рішив мабуть, що се належить до церковної археології, ніби в сїм музею не може бути річей світських або належних не до археології, а напр. до етнографії чи що. Ніяк до церковної археології та й взагалі до археології не належить замітка А. Л(азаревського) згадана під ч. 2. Чому-б в таким разі не віднести ч. 145 або 404 до церковної археології?

А знов однородні замітки попадають то в той, то в инший підрозділ, замість щоб бути в однім (напр. про знахідки в Квіво-Печерській Лаврі, див. чч. 4, 5, 24 і знов ч. 165). В відділі загальної археології подибуємо замітку про „старі тракти або дороги на Україні“ (ч. 211) і статі про антропологічний тип Українців (див. чч. 51, 52). До обох підрозділів археології попали й всі статі й замітки, які торкають ся архівів, бібліотек та переховуваних в них документів, або взагалі рукописей, надписей і такого иншого, хоч не все, бо напр. ч. 657 і ч. 1279 віднесені до загальної історії, а ч. 2136 до етнографії. Розумієть ся треба було зібрати в осібнім підрозділі всі сї статі або вже рознести їх по різних рубриках, відіснати чи до відділу історії чи історії літератури, дивлячись по їх змісту. Все-ж, що відносить ся до історії нашої штуки, слід би було також виділити в окремих відділі, або принаймні треба би було повторити в відділі VII (напр. чч. 43, 92, 209 та ин.). Так само помішані різні річі і в відділі церковної історії: див. чч. 259, 304, 316 і 354 до історії братств на Україні, або ч. 392 („Самосудъ старообрядцевъ“), або ч. 341 („О новооткрытомъ Славянском богѣ Раѣ“), або ч. 397 (Л. Свѣчка въ роли похитителя церковныхъ денегъ) та цілий ряд инших статей і документів до історії культури, просвіти, або штуки взагалі,—тим більше, що упорядчики не тримали ся якоїсь одної системи і одні річі містили в сїм відділі, а знов однородні їм в другім (пор. напр. чч. 396, 398 в відділі церковної історії і чч. 1205, 1241, 1314 в „звичайній“, ч. 1746 в „матеріалах“ до історії літератури, і т. д.); в таких випадках треба було зазначувати в обох відділах. Чом напр. замітку під ч. 1074 уміщено не в церковній, а загальній історії? А знов, раз замітка під ч. 341 віднесена до історії церкви, то й замітка під ч. 212 про ідол в Ахтирці повинна би з тою самою рацією бути перенесеною з відділу загальної археології до церковної.

Поміщені в відділі загальної історії ч. 787 (Z., Полтавській Земській Музей), або ч. 1273 (Скриленко, Катеринославській Областной Музей имени А. Поля) сподівали ся-б ми бачити скорше в відділі

археології з огляду на систему, якої тримали ся упорядчики в тім відділі; ч. 789 „Забавная родословная“ (Доказательства Хама Давилея Куксы потомственны) — в покажчику другий заголовок пропущений — скорше треба би було віднести до історії літератури (до матеріялів) і повторити в відділі рисунків; так само й ч. 1133 віршований „Отвѣтъ малороссійскихъ козаковъ украинскимъ слобожанамъ“ (в покажчику невірно „Отвѣтъ малороссійскимъ слобожанамъ“) треба було віднести до матеріялів історично-літературних; ч. 1414 відповідно до пляну впорядчиків мало би бути віднесене до церковної археології (по нашому-ж до спеціального відділу історії штуки). Крім сього багато річей треба би було повторити також в відділі географії, про що низше.

Переходячи до відділу III-го, красне письменство, мусимо висловити жаль, що в сїм відділі не тримали ся впорядчики тої самої системи, що й в розділі некрологів — вона в сїм разі була-б ще більш оправданою, бо значно улекшила б користанне з покажчика, а то тепер цілий ряд оригінальних творів наших письменників треба шукати не під їх авторами, а під назвискими людей, котрі сї твори опублікували: напр. Гулака-Артемовського: під Скольський (ч. 1555, помилка, замість Сокальський) [до речі, П. А. І. (ч. 1533) — помилка, замість П. А. Г., ініціалів П. Гулака Арт.]; Гребіанки — під Комаров (1479) і О. Л[євицький] (ч. 1529), хоч під ч. 1466 подано вже Забілу, а не Комарова, котрий опублікував його вірші; Дмитрашка під Доманицький (ч. 1464) і Комаров (ч. 1480); Квітку під Ю. Т. (ч. 1586); Максимовича під В. Науменко (ч. 1523) і В. Н[аумєнко], ч. 1443; Руданського — під Креминський (1485) і Лотоцький (1504); Рудиковського під Щербина (ч. 1584).

В сїм же відділі конечно треба було зазначити „Свячену воду“ А. Псьол, опубліковану Н. Стороженком (ч. 1724), а також вірші Забіли, опубліковані В. Мирвцем в статі подавій під ч. 1829, Морачевського, опубліковані В. Науменком (див. ч. 1845) та Рудиковського, опубліковані В. Щербиною (див. ч. 3144). Даремно також відділяли впорядчики твори Мирона (чч. 1517—1520) від Франка (1573), адже сей псевдонім нашого заслуженого письменника давно розкритий, не являєть ся жадною літературною тайною і тому впорядчики не тільки мали право, а й повинні були все підписане Миромом помістити під справжнім імям автора, а під Миромом лише дати відповідний відсилач. Упорядчики-ж не зробили сього ні в сїм відділі, ні инших на превеликий жаль і шкоду чытачів. Розуміеть ся ч. 1525 („Три сестри, царевич, степ і море“) не місце в сїм відділі, а лише в етнографії.

Переходимо до відділу IV, історії літератури. До „матеріялів“ даремне зачислені статі Грінченка (ч. 1624) і Франка (Мирона)

(ч. 1671), ч. 1628 слід би віднести до „переписки“ раз уже заведено такий відділ, ч. 1648 надаєть ся скорше до дальшого розділу, ч. 1666 треба віднести до відділу VII, бо тут іде річ про портрет Максимовича. За те чимало „матеріялів“ знаходимо в відділі оброблених статей (чч. 1764, 1782, 1802, 1812, 1833, 1853, 1854, 1881 і т. д.). Крім сього чимало є тут річей, котрі сюди зачислені через якесь непорозумінне, як напр. статя Ірпенського, Малороссы въ Петербургѣ (див. ч. 1801), яка нічого спільного з історією літератури не має. До історично-літературних „матеріялів“ попали й переклад манифесту 1861 р. (ч. 1608) і словарь нашої книжної мови XVII. в. (ч. 1728) і таке инше. Даремне поміщені тут і статі про вертеп (чч. 1725, 1742, 1761) і колядки (чч. 1857 і 1892), котрим місце в відділі етнографії, де треба би було повторити й ч. 1874 (Сумцова, Квітка яко етнограф), подібно як і ч. 1753 (Багалія про історичні повісти Квітки) не вадило може-б повторити в відділі історії. Статя д. Бфремова (ч. 1787) скорше може відносити ся до етнографії або вже до історії, ніж до історії літератури. До етнографії-ж, а не до історії літератури відносять ся й ч. 1805, де вже і є подібна річ (див. ч. 2138). Взагалі непослідовности і в сїм відділі чимало, так напр. Галагана про вертеп (ч. 1761) тут, а Селіванова (ч. 1725) і Тарнавського (не Тарновського) (ч. 1742) в матеріалах, статі П. Житецького про думи приготовані в сїм відділі, а його-ж статя про творців і співців сих дум — в етнографії (ч. 2244). Слід би було повторити в сїм відділі статю Стороженка, Кирило-методієвські заговірники (ч. 1307). Ряд статей міг би відійти до відділу біографічного та його підрозділів (напр біограф. парис під ч. 1838, статя Васпленка про О. Бодяньського під ч. 1757, чч. 1765, 1766 та инші). Під ч. 1888 занотована статя Франка, при чім автори не відважили ся розкрити ініціал (Іван Ф.).

В відділі V, в котрім до купи помішані географія і етнографія, так само зустрічаємо річи з чужих відділів, або належні до кількох, але подані чомусь лише тут, як з другої сторони такі самі річи тут не згадують ся, а натомість зазначені в инших. Так з повним правом можна би було віднести до історії чч. 2112, 2118, 2119, 2132, 2202, 2304, 2311, 2313—2315, 2499 (про мапу України), 2619, як з другої сторони отсі річи уміщені в відділі історії надавали би ся до занотовання і у відділі географії (пор. чч. 935, 936, 942, 970, 1026, 1143, 1145—7, 1168—9, 1189, 1191, 1197), а знов ч. 2123 (пісні штучні, не народні) треба-б віднести до матеріялів по історії літератури, а чч. 2395 (штучне віршоване оброблення старого переказу) і 2407 в них повторити.



Багато клопоту задає при користанню відділ VI, де між дрібними підвідділами розбитий однородний матеріал. В розділі біографій зустрінемо й некрольоги й спогади, для котрих маємо осібні розділи; спогади і щоденники розбиті по осібних розділах, 7 промов виділено також для чогось до окремого розділу. Плутанина, словом, неможлива і часто не розумієш, чому та чи иньша річ саме в сім, а не иншим розділі.

В відділі біографії подибуємо напр. замітку Дабижи про шпагу Карла XII (ч. 2684), замітку про булаву Тетері (2851), А. Л(азаревського) про чашу Богдана Хмельницького (ч. 2628) і хрести гетьмана Сагайдачного (ч. 2629), чом же тоді не уміщена тут його замітка про келію св. Дмитра Ростовського (див. ч. 242)? Тутже уміщена замітка про „Святкованне памяти Богдана Хмельницького у Львові“ (ч. 2859), котра розумієть ся нічим не може прислужити ся до біографії знаменитого гетьмана, в усякім разі менше, ніж замітка про його пасіку (ч. 2747). Не належать сюди також і замітка А. Стороженка про універсал Мазепи (ч. 2836), або статі В. Г[орленка] про франц. поета Гриценка (ч. 2662) і Д. Яворницького про картину Васильківського (ч. 2870). Ще менше має спільного з чиею будь біографією замітка Н. Б(іляшевського) про Нові альбоми Де-ля Фліза (ч. 2781), місце котрій в відділі археології, бо власне її сі альбоми торкають ся.

Кілька статей треба би було віднести просто до історії літератури, як напр. 2769, 2779, 2860, 2861, кілька звичайні некрольоги (2654—5, 2689, 2710, 2713), иншим місце в відділі історії (напр. 2683, 2735, 2741, 2770, 2771, 2792, 2795, 2797, 2809, 2838 та инші), в котрім уже й знаходимо подібні річи (див. напр. чч. 890, 912, 914, 1040, 1182, 1255, 1271, 1385, 1399).

Не знаємо, навіщо впорядчики внесли до відділу переписки (як що взагалі варто було заводити сей відділ) листи, котрі позбавлені всякого інтересу сучасности або недалекої минувшини, а мають виключно тісно-історичне значіння. Такі листи відповідно до їх змісту треба було рознести по різних инших відділах, передовсім до історії (вільнім на виривки чч. 2882, 2912, 2917, 2924, 2977—78, 2988, 2991, 3003 та ин.), як се й зробили самі впорядчики з деякими статями (див. напр. ч. 1135). Ряд листів надавав ся би до уміщення в відділі біографій.

До відділу „споминів“, який також на нашу думку не має самостійного значіння, попали й річи, до споминів властиво неналежні, напр. всі ті дрібні замітки, які првєвячені „пам'яті“ котрогось з наших діячів, але в котрих елементу споминного не має й дрібочки, напр. 3031, 3033, 3045, 3049, 3050, 3054 і т. д. і т. д. Одні з таких заміток можна було віднести просто до біографій, а решту до слідуючого роз-

ділу („шоденники, записки“ і т. п.), в котрім однаково подибуємо подібного роду річи (напр. 3111 — „Изъ воспоминаній о П. П. Гулакь-Артемовскомъ“, або ч. 3117, 3130 і т. п.). Та й яка різниця між записками, шоденниками й мемуарами, уміщеними в розділі „Г“ від споминів, згаданих в попереднім? — навіть формальної нема. Невпевність самих упорядчиків і помилки допущені ними промовляють як не можна вимовнійше про зайвість цілого відділу VI-го.

Так, тут подибуємо річи, які мають чисто документальне значінне і надають ся до відділу історично-літературних матеріялів (ч. 2814), або до статей, як напр. статя д. Петлюри про Карпенка-Карого, котра попала до некрологів (ч. 3236), замість до „Споминів“ (бо „Пам'яті Тобилевича), як би можна було сподівати ся від упорядчиків, а така сама статя д. Д. Дорошенка, друквана рівночасно з нею в тій самій „Україні“, віднесена до відділу статей (ч. 1780); некрологічна замітка Д. Дорошенка про Голубовеского попала до біографій (ч. 2689); замітка Стороженка про могилу Е. Гребінки — опинила ся чомусь серед „споминів“; некролог Комарова про Ухач-Охоровича уміщений в відділі біографій (ч. 2713), а далеко ширша посмертна замітка О. Лободи про К. Думитрашка з характером спомину віднесена до некрологів (ч. 3178), не вважаючи на те, що в „Київській Старині“ друквані вони поруч; до споминів попала статя Чалого, хоч місце їй серед біографій, коли вже не серед історично-літературних статей (ч. 3101). Таких прикладів можна назбирати й більше, але досить і сих. Крім сих уваг можна ще висловити одну загальнійшу, навіть було відділяти відділи IV і VI, а не поставити поруч? Коли вже автори уважали відд. VI за увінчання цілого будинку, то відділ V можна би було дати безпосередно по II-ім.

В відділі VII, „портретів і рисунків“, така сама неповнота й непослідовність, як і в обговорених вище. Багатьох портретів читач даремне тут буде шукати, напр. не зазначено портретів Гр. Полетики (1891 р. кп. 4), Ілі Тимковського (до статі під ч. 2864) та інших. Дещо попало в інші розділи, хоч належало би властиво сюди, дещо варто би зазначити ще раз і в сім розділі (див. чч. 2215—17, 2263, 2436, 2506, 2858, 2870). Як поряdkували наші автори покажчик, видно з того, що статя Шугурова, Андріюлли и Матейко, какъ авторы рисунковъ и картинъ изъ малорусскаго быта, віднесена до історії (див. ч. 1385), а його-ж однородна статя, К. Трутовскій и его картины и рисунки изъ малорусскаго быта — до відділу біографій (див. ч. 2863)!

Покінчивши з оглядом поодиноких відділів переходимо до загальних браків. Отже передовсім упорядчики повинні були не скупити ся на відсилачі і одну і ту саму річ потувати в разі потреби два й більше

разів, напр. якесь видання подавати під його титулом і знов під видавцем або редактором, документ під його назвою і під його видавцем, спільні праці під кожним автором осібно і т. д. На жаль упорядчики майже не тримали ся сього принципу, а що найгірше, не тримали ся чогось одного, а подавали то тільки під титулом видання чи документу, то під іменем видавця. Так не зазначені видавці-публікатори Каллаш (ч. 1704), Н. Ш(угуров) (ч. 1991), Степович (ч. 2999), Науменко (ч. 2988), хоч під ч. 2970 він зазначений, так само під ч. 2904 не зазначено А. Л(азаревського), котрий подав сю річ, а під ч. 109 се вже зроблено, Н. Стороженко (ч. 2075), Ястребов (ч. 1197), Н. П. (ч. 1662); альманах „Складка“ поданий лише під упорядчиком (ч. 3368), а „Рада“ навпаки тільки під своїм титулом (ч. 4248); чч. 4221—2 подані тут під видавцем, а треба було й під автором; ч. 4583 треба було подати і під другим автором, чого не зроблено, так само й під авторами треба було подати ч. 3582, хоч се ще й невелика біда, коли річ збірва, але вже річ оригінальну належну одсму авторови (не збірку тільки документів в якісь виданняю) треба конче подавати тільки під автором, тим часом упорядчики дозволяли собі робити навідворіт (див. курез під ч. 108, де статю Д. Багалія про Заріцького треба шукати під Заріцьким), або подавали якусь річ лише під її заголовком, а не автором, як напр. Словарь Ложииковського (ч. 1274).

І таку непослідовність знайдуть читачі на кождім кроці, хочби напр. в цілім Шевченківським відділі, в котрім одво подане під іменем видавців, друге можна знайти лише під Шевченком, хоч і тут знов нема ладу (пор. хоча-б ч. 2084 і слід. з ч. 2040), або напр. в відділі Ш чч. 1466 і 1479—80. Все се не улекшує користованне покажчиком.

В тім випадку, коли доводило ся нотувати якусь річ безіменну, при котрій імя автора або видавця не подано, впорядчики подавали її під якимсь шлягвортом, а не після азбучного порядку її назви, але на жаль і тут не тримали ся чогось одного і раз робили так, другий ипакше, пор. чч. 24, 1231, 1363, 1620—22, 1662, 1700—1, 2672, 2728, 2766, 2820, 3858 (по шлягвортам) і чч. 1128, 1138, 1626, 1630, 1633, 2302—3, 2430, 2448, 2453, 2794, 2822 і т. д. (без них). В виборі шлягвортів також не було чогось сталого, якогось одного принципу, як се можна бачити з вищезаведених чисел, що знов причинило ся лише до хаотичности покажчика, а не до його систематичности. Та коли в безіменних статях справа шлягвортів спірна, то вже зовсім зайві були вони в статях поданих під авторами (пр. 1120, 1443, 1504, 1893, 2769, 2779, 2844, 2850, 2864 і т. д.).

Не причиняєть ся до систематичности і невмінне впорядчків дати раду з ініціалами, котрі вони дають то без зміни, то переставляють,

чим вносять чимало плутанини до покажчика. Так напр. одні статі подаві під В. А(нтонович), див. напр. чч. 258, 665, 4694 і т. д., інші-ж його такі статі вже під А. В., див. чч. 1, 40, 236 і т. д.; так само з В. Горленком: В. Г.: 1604, 1959, 4701 і т. д. і Г. В.: 12, 711—3, 4722; Н. Біляшевським: Н. Б.: 153—6 і інші, Б. Н.: 57, 1949 і інші; А. Лазаревським: А. Л.: див. ст. 10, 23—24, 190 і Л. А.: див. чч. 354, 355, 4789—94; О. Левицьким: О. Л.: 165 і багато інших і Л. О.: 376—7, 942—5 і т. д. Не бажаючи втомлювати читачів ми не станемо продовжувати цього списку, але можемо запевнити, що така „система“ на кождім кроці. Те саме і в іменнім покажчику авторів, де різні автори, напр. С. Є(фремов) і Е. С(ьцпнській) фігурують поруч, див. чч. 1253 і 2058, а один і той сам автор, як напр. бідолашний В. А. і А. В. та інші, по різних рубриках. Сей іменний покажчик взагалі повний перекручень та інших помилок. Шукаєш статі Линиченка, а знаходиш Лінденберга, або А. Т. і т. д. До речі, Линиченко поданий під ріжними іменами: И. А. і И. Л. Те саме з Л. Мацієвичем, котрий фігурує і під Л. і під А. і т. д.

На наш погляд всі сі ініціали, а також різні псевдоніми треба було розкрити, подавши їх поруч при правдивім назвику автора, або зазначивши їх лише в іменнім покажчику з відсилачем на правдиве. Розкрити величезну більшість ініціалів це становило жадного труду, бо кожен знає, що В. Н. то Науменко, Н. М. то Молчановський, П. Є. — Єфименко, С. П. — Пономарев і т. д. Так само треба було зробити з псевдонімами, бо яка причина крити ся з Франком (Маров), або Драгомановим (Кузьмичевський, М. Т-овъ, Р. Л. Н. і т. д.)?

Подаючи статі під авторами впорядчики тримали ся при тім не азбучного, а хронологічного порядку, але й тут сталого порядку не дотримували, див. напр. ст. 3—4 під Біляшевський, ст. 83 під Бінковський, або ст. 109 під А. Лазаревський). Подибуємо також не все вірні (напр. чч. 446, 821, 1326 — зам. изъ треба къ, 2872 — вірне те, що в скобках, 2426. 2488, 2834), а надто не все повні титули статей і книжок (напр. чч. 127, 239, 1892, 2177—9, 2805, 3343, 4069, 4160, 4203), часом брак імен при назвках авторів (напр. чч. 1860, 3866 і інші). В покажчику авторів трапляють ся пропуски (бракує напр. Ів. Ротара — ч. 1859, Іскри — ч. 2980).

Крім сього не сиростовано такі помилки: ч. 30 — Трахов, а треба Прахов; чч. 224 і 1403 — Зварницький зам. Эварницький; ч. 239 — проп. прошлой; ч. 256 Булаков треба справити на Булгаков, а Гемонов на Гапонов; ч. 273 — невірно поданий рік журналу (треба 1903); в ч. 376 невірно зазначені сторони (треба як у ч. 943); в ч. 446 треба „православний“ (свясц.); ч. 449 кн. 7, а не 6; ч. 576 — магистратъ,

а не магістраторъ; ч. 626 — треба „доктора“; ч. 647 — Скорупа, не Скорута; ч. 767 — конные, не копные; в ч. 786 — Житецький Ів., а в ч. 2243 — Житецький П., тим часом як скрізь треба — Ір.; в ч. 1847 — треба 1906 рік; в ч. 1524 пропущені автор (Ф. Равіта) і перекладчиця (К. М.); ч. 1503 треба Боржковський; ч. 1702 — П. Б(иков), а не П. В.; ч. 1721 — треба Растовецький, 1742 — Тарнавський, 1555 — Сокальський, а не Скольський (ся помилка занесена і до покажчика авторів); ч. 1804 — треба кїевскіе; під ч. 1880 — пропущено, де надрукована стаття (1907, кн. 7—8, ст. 212—217); ч. 1991 треба справити на „Карташевская“; ч. 2022—3 треба Н. Д. Н, а не Н. Н. Д., або принаймні вже Н., Н. Д.; ч. 2180 — треба „обычай“, а не „быть“; ч. 2345 — Корнієнко, а не Карпієнко; ч. 2363 — треба Маркович; ч. 2488 — въ Руси, а не землѣ; 2631 — А. Л., а не Л. Л.; ч. 2797 — треба Строцький, а в ч. 2942 — Грабовський; під ч. 3258 — пропущена відповідна книга „К. Ст.“ (кн. 3-я); чч. 1661—1662 і 1666 зле розміщені.

Значно більше помилок в відділі VIII, тому його ми вписне залишили на сам кінець. Передовсім тут помилки в чужих словах, а надто в тих, котрі, як польські або чеські, вимагали особливих черенків, яких очевидно провінціяльна друкарня не мала (для І, а, е, ї, і, о, — то що); майже скрізь подибуємо q замість g, v зам. w, Y зам. V або W, а нераз F замість T, що вже являєть ся звичайним недоглядом. А втім перекручені не лиш польські, або чеські, а й французькі й німецькі назви аж не пізнати. Прикладів не наводжу, бо треба би було вибирати правильно надруковане, що цілком неможливо відшукати серед моря блудів, які соромлять не лиш коректора, друкарню, а й видавців! Тож не справляючи титулів книжок зазначимо лише найважливіші перекручення авторів: отже Gloger а не Gloqer (ч. 3598), De-Витте, а не De-Wamme (ч. 3675), Diebold не Dubold (3688), Zmigrodski, а не Zvygrodski (ч. 3786, помилка укладача, бо Zvygrodski стоїть між Zbiór і Zenkevich), Цgowski, а не Jegovski (ч. 3833). Зверну також увагу впорядчиків, що ніякого Коломия, автора книжки Підета Восток і Запад, не було, а був Підеша, автор повісти Восток і Запад, виданої в Коломиї (див. ч. 3872), так само ніякого д. Jargan'а ніколи не було, а була рецензія на один з річників (Jahrgang) Ruthenische Revue, котру й треба було подати під правдивим титулом часопису (див. ч. 4663), так само нема жадного Ludvik-а (див. ч. 4002), а є проф. львівського унів. Finkel, котрий називаєть ся Ludwik-ом і котрий з помічю Генрика Савчинського (Sawczyński) опрацював Бібліографію польської історії. Впорядчики одну часть сеї бібліографії (część II, z. I), не зазначаючи її, подали лише під мітичним Ludvik-ом, а другу (część I), зазначивши

її, лише під Sawszynski (sic) (див. ч. 4288). Кумедніше в сій помилці те, що в покажчику подибуємо таки й Finkel L. з вказівкою на иншу його роботу (див. ч. 4495). Зверну ще увагу впорядчиків, що книжки baron-a de Baye (в покажчику певірно: Bay) треба було подати під Baye de (чч. 3424—5), не Baron de Bay, а Sadok-a Barącz-a (ч. 4289) під Баронч, а не Садок; що ч. 4590 — мітичне і являєть ся лише уривком з покажчика д. М. Комарова одміченого під ч. 1995. До менших помилок треба віднести непослідовність в поазбучнім укладанню чужих імен (Sichler на **З**, див. ч. 3788, а Jelinek, ч. 3832, на **Л**, знаменитий же Jarganq на **Я**).

Дрібніших помилок не вчисляємо, але й наведених досить, щоб показати, що відділ VIII зовсім не причиняєть ся до прикращення покажчика.

Що до пропусків, то їх у самім покажчику розмірно не багато, бо багато зауважили (хоч за пізно) ще самі впорядчики і подали в доповненнях, але сих доповнень така маса, що користаючи з покажчика раз-по-раз треба заглядати до відділу IX-го. Та даруймо сі пропуски, а зазначім незауважені. Отже в бібліографії пропущена рецензія на Н. Малиновського, Київській женській Флоровській монастирь, хоч зазначено рец. на Маниковського, котра являєть ся лише половиною одної спільної рецензії, зробленої на обі річи Гл.; книга Ревви, Київській крестянинъ и его хозяйство, рецензію на котру дав Л. С. (Личков), подана не під автором книги, а під автором рецензії (див. ч. 3988); не зазначена праця Z. Fiszer-a, Rybactwo, хоч згадана праця J. Starkl-a, Łowiectwo (обі в виданню, відмічені під ч. 4203). В инших відділах помітили ми такі пропуски: Археологія: Н. Біляшевський, Къ археологическому съѣзду въ Києвѣ (1897, кн. 2, ст. 311—328), його-ж, Къ археологическому съѣзду въ Харьковѣ (1900, кн. 4, ст. 139—148); Історія: Z., Кое что изъ прежней жизни лѣвобережнаго духовенства (1887, кн. 4, ст. 790—794, изв. и зам.); Красне Письменство: Сочиненія П. П. Артемовскаго-Гулака, подав А. Потебня (1888, т. XXI, ст. 184—208); Матеріяли до історії літератури: Н. Шугуров, О малорусской одѣ П. Данилевскаго, написанной по случаю нашествия Французовъ (1895, т. 50, ст. 1—4 „Док., изв. и зам.“), С. Пономарев, Отвѣтъ на вопросъ о малор. одахъ изъ времени наполеоновскихъ войнъ (про сю таки оду, 1886, кн. 4, ст. 809—811, изв. и зам.).

В Ševčenkiana пропущені „Письма Шевченка къ поэту Жуковскому и къ неизвѣстному“ (1899, кн. 2, ст. 67—73), хоч друковані перед ними „Письма К. Герна къ М. М. Лазаревскому и Шевченкѣ“ приготовані.

В відділі біографічнім серед чч. 2676—7 пропущена перша замітка В. Горленка-ж про В. Боровиковського з кн. 4-ої 1884 р. ст. 701—708; пропущена також редакційна замітка про В. Ломиковського (1894, кн. 11, ст. 310—311). Замітки в „Текущихъ Извѣстїях“ впорядчики взагалі зігнорували, хоч і там було дещо цікавого, напр. „Увѣковѣченіе памяти Е. П. Гребенки“ в 1900 р., кн. 9, ст. 98.

На наш погляд ані сих, ані виших („Мелкія извѣстія“ річників 80-х рр.), в пропущенню котрих признали ся впорядчики в передмові, не слід було обминати.

Ще одна увага технічної натури: заголовки відділів для вигоди користання з покажчика треба було дати в живих пагінах, себто в горі кожної сторони над текстом.

На сім ми кінчимо свою рецензію, в котрій здасть ся узасаднили своє розчарованне в покажчику, виданім Полтавською Архивною Комісією. Хоч складало його кілька людей, але вийшло се не на користь квижки. Сказано, „де багато господиных, там хата немегена“. Покажчик виданий Полтавцями не заспокоює потреби в дійсно науковім покажчику до такої скарбниці нашої науки, якою являеть ся „Кіевская Старина“.

Приходить ся одначе побоювати ся, щоб нездала полтавська робота не стала до певної міри на перешкодї появи такого наукового покажчика, бо трудно сподівати ся, щоб по ній, в скорім принаймні часі, хтось забрав ся до його владження, і тому тим більше доводить ся жалкувати, що вона така лиха.



## Деякі інші праці того самого автора:

### I. Суспільне жите:

- Винокурєніє и потребленіє вина въ 1902—1904 гг. (Статистич. Ежегодн. Полт. губ. з. IX. Полтава, 1906).
- М. Левитський, як кооператор і його хліборобські спілки. »Економічна бібліотека«, ч. 12. Львів, 1909 [під псевд. Л. Вожко].
- З історії земства на Україні. I. Податкова політика і суспільно-економічна діяльність. Львів-Київ, 1910.

### II. Література:

- Е. Гребінка (ЛНВ, 1912, VII—VIII).
- Б. Грінченко (ibid. 1910, IX).
- З нашої літературної критики [про М. Євшана] (ibid. 1911, I).
- Нова історія української літератури [про С. Єфремова] (ibid. 1911, XII).
- Огляд новійших розвідок і видань по історії старої української літератури (Наша Школа 1910, III).
- Огляд новійших розвідок і видань по історії укр. літератури XVI—XVIII. в. (ibid. 1911, I).

### Готують ся до друку:

- Огляд новійших розвідок і видань по історії укр. літератури XIX. в.
- Українська бібліографія за рік 1911.
- Систематичний покажчик до »Записок Наукового Товариства імені Шевченка« за перше 20-літє (1892—1911).

